

Nitel Araştırmaların Rapor Edilmesi: COREQ Kontrol Listesinin Türkçe Uyarlaması

Seda Attepe Özden¹, Melike Tekindal², Tahir Enes Gedik³, Ahmet Ege⁴, Ferman Erım⁵, Mustafa Agah Tekindal^{6*}

^{1*} Başkent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara, Türkiye, (ORCID: 0000-0002-2488-9583), sedaattepe@gmail.com

² İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İzmir, Türkiye (ORCID: 0000-0002-3453-3273), meliketuncetekindal@gmail.com

³ İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İzmir, Türkiye (ORCID: 0000-0001-7098-6715), tegedik@gmail.com

⁴ İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İzmir, Türkiye (ORCID: 0000-0002-4805-8100), ahmettege@gmail.com

⁵ İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İzmir, Türkiye (ORCID: 0000-0002-4994-4016), ferman.erim@ikcu.edu.tr

⁶ İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Temel Tıp Bilimleri Bölümü, Biyoistatistik ABD, İzmir, Türkiye (ORCID: 0000-0002-4060-7048), matekindal@gmail.com

(İlk Geliş Tarihi 31 Temmuz 2021 ve Kabul Tarihi 6 Nisan 2022)

(DOI: 10.31590/ejosat.976957)

ATIF/REFERENCE: Attepe Özden, S., Tekindal, M., Gedik, T. E., Ege, A., Erım, F. & Tekindal, M.A. (2022). Nitel Araştırmaların Rapor Edilmesi: COREQ Kontrol Listesinin Türkçe Uyarlaması. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (35), 522-529.

Öz

Bu araştırmanın amacı, nitel araştırmaların raporlanmasında kullanılan Consolidated Criteria for Reporting Qualitative Research (COREQ) kontrol listesinin Türkçeye uyarlanmasıdır. COREQ kriterleri nitel araştırmaların raporlanmasında dikkat edilmesi gereken noktaları belirleyen; araştırma ekibi ve düşünömsellik, araştırmanın tasarımı ve analiz ve bulgular şeklinde üç ana başlık ve otuz iki maddeden oluşan kriterlerdir. COREQ kriterleri günümüzde pek çok akademik dergi tarafından nitel araştırmaların raporlanmasında kullanılmaktadır. COREQ kriterleri bağımsız olarak 3 araştırmacı (Yazar III, Yazar IV, Yazar V) tarafından Türkçeye çevrilmiş ve tüm grubun bir araya gelmesiyle birleştirilmiştir. Daha sonra uzman bir tercüman tarafından ters çeviri işlemi gerçekleştirilmiş ve kriterlerin uygunluğu değerlendirilmiştir. Türkçe kriterlerin tekrarlanabilirliğini değerlendirmek ve araştırmacılar tarafından doğru anlaşılıp anlaşılmadığını anlamak için 2 araştırmacı (Yazar I ve Yazar II) tarafından 20 çalışma COREQ kriterleri ile değerlendirilmiştir. Araştırmacılar arası uyum, her bir kriter için puanlayıcılar arası uyum yüzdesi kullanılarak incelenmiştir. Uyum ayrıca rapor edilen toplam kriter sayısı; sınıf içi korelasyon katsayısı (SKK) ve Bland-Altman yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırmada COREQ kriterlerinin gözlemciler arası uyumunun anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca araştırma kapsamında incelenen makalelerin standartlardan aldıkları puanlar 3-19 arasında değişmektedir. Makalelerin aldığı puanların ortalaması yaklaşık 12,15 olarak hesaplanmıştır. Bütün COREQ kriterlerini tümüyle sağlayan bir makaleye rastlanmamıştır. Türkçeye uyarlanmış olan COREQ kriterlerinin, araştırmacılar, yazarlar, hakemler, dergi editörleri ve okuyucular için bir rehber olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bland-Altman Methodu, Nitel araştırma, Sınıf içi korelasyon katsayısı, COREQ

Reporting Qualitative Research: Turkish Adaptation of COREQ Checklist

Abstract

The aim of this study is to adapt the Consolidated Criteria for Reporting Qualitative Research (COREQ) into Turkish. The COREQ checklist is used to determine the key points in reporting qualitative research. It consists of thirty-two items under three domains: research team and reflexivity, study design, and analysis and findings. Today, the COREQ are used by many academic journals for reporting qualitative research. Three researchers (3rd, 4th, and 5th authors) translated the COREQ into Turkish independently of each other. The final version of the translation was decided with a consensus among the authors. Then, an independent expert back translated the criteria and examined the compatibility between the original and translated versions. In order to evaluate the reproducibility of the

* Sorumlu Yazar: matekindal@gmail.com

Turkish version and to ensure they are understood correctly by the researchers, 2 researchers (1st and 2nd authors) examined 20 articles which used qualitative research methods. The agreement between the researchers was analyzed using the inter-rater agreement percentage for each criterion. The agreement was also evaluated using the Bland-Altman method, the intra-class correlation coefficient (ICC), and the total number of reported criteria. According to the analysis, the agreement between the researchers was significant. Additionally, the scores of the examined articles range between 3 and 19. The average score of the articles was approximately 12.15. There is no article that fully meets all the COREQ criteria. The Turkish version of the COREQ could be a guide for researchers, authors, reviewers, journal editors, and readers.

Keywords: Bland-Altman Method, Qualitative research, Intra class correlation coefficient, COREQ.

1. Giriş

Nitel araştırma, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Kümbetoğlu (2008: 47) ise nitel araştırmayı, “insanların ve kültürlerin ayrıntılı, derinlemesine bir tanımını yapmak, insanların gerçekliğe yükledikleri anlamı, olayları, süreçleri, kavrayış ve anlayışlarını ortaya koymak için yapılan bir eylem” şeklinde ele almıştır.

Literatürde nitel araştırmaların nicel araştırma yöntemlerine göre sosyal olayları algılamada derinlemesine bilgi sağladığı ve geleneksel araştırma yöntemleri ile ifade edilmesi zor olan sorulara cevap bulmak için gerekli olduğu belirtilmektedir (Büyükoztürk ve diğ., 2013). Ancak burada unutulmaması gereken nokta her iki araştırma türünün de avantaj ve dezavantajları olduğu, araştırma sorularına göre araştırma türünün belirlenmesi gerektiğidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Nitel araştırmalar sosyal bilimlerde uzun yıllardır kullanılmaktadır. Son yıllarda ise sağlık bilimleri alanında da sıkça kullanılmaya başlanmıştır. Hem klinisyenler hem de politika yapımcılar tarafından gerçekleştirilen nitel araştırmalar, özellikle sağlık hizmetlerinin sunumunda ve sağlık politikaları oluşturmada son derece önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle nitel araştırmalar dikkatli ve titiz bir tasarlanma sürecinden geçmelidir. Ayrıca nitel araştırmaların tasarlanmasının yanı sıra güçlü bir şekilde raporlanması da gerekmektedir. Kötü tasarlanmış çalışmalar ve yetersiz raporlama, nitel araştırmanın karar verme sürecinde, sağlık hizmetlerinin sunumunda, sağlık politikalarının şekillenmesinde ve gelecekteki araştırmalarda uygunsuz bir şekilde kullanılmasına yol açabilir (Tong ve diğ., 2007).

Nitel araştırmaların kalitesinin değerlendirilmesi, kilit unsurların eksik raporlanması nedeniyle zor olabilir. Nitel araştırmaların açık ve eksiksiz raporlama ihtiyacı konusunda yaygın bir fikir birliği bulunmaktadır. Optimal raporlama, editörlerin, hakemlerin, diğer araştırmacıların ve uygulayıcıların nitel çalışmaları eleştirel bir şekilde değerlendirmelerine ve sonuçları sentezlemelerine yardımcı olmaktadır. Raporlamanın kalitesini artırmanın önemli bir adımı, açık raporlama standartlarını formüle etmek ve tanımlamaktır (O'Brien ve diğ., 2014).

Nitel araştırma gerçekleştirilmenin yanı sıra raporlanma sürecinin de önemli bir aşama olması nedeniyle raporlama sürecine ilişkin kontrol listeleri oluşturulmaya başlanmıştır. Nitel araştırmadaki çoğu kontrol listesinin, aşağıdakileri içerebilecek bir veya daha fazla amacı bulunmaktadır:

1. Araştırmacılara titiz çalışmalar tasarlamada yardımcı olmak,

2. Araştırmacıların çalışmalarını kapsamlı bir şekilde raporlamalarına yardımcı olmak

3. Okuyuculara, rapor edilen bir çalışmanın metodolojik titizliğini değerlendirmede yardımcı olmak

4. Okuyuculara, bir çalışma raporunun kapsamlılığını değerlendirmede yardımcı olmak. (Buus, ve Perron, 2020).

Nitel araştırmalar için kullanılan farklı raporlama kriterleri bulunmaktadır (Burns, 1989; Lincoln, 1995; Tracy, 2010; O'Brien ve diğ., 2014; Levitt ve diğ., 2018). COREQ kontrol listesi de özellikle sağlık alanında gerçekleştirilen nitel çalışmaların (görüşmeler ve odak grup çalışmaları) açık ve kapsamlı bir şekilde raporlanmasını teşvik etmek için geliştirilmiştir. Bu kontrol listesi, nitel çalışmaların raporlanmasına özgü maddelerden oluşmaktadır. COREQ, raporlanması gereken çalışma tasarımının gerekli bileşenlerini kapsayan kapsamlı bir kontrol listesidir. Kontrol listesinde yer alan kriterler, araştırmacıların araştırma ekibinin önemli yönlerini, çalışma yöntemlerini, çalışmanın bağlamını, bulguları, analizleri ve yorumları rapor etmelerine yardımcı olabilir (Tong ve diğ., 2007).

COREQ kontrol listesi yayınlanmasından bu yana (Tong ve diğ., 2007) birçok büyük dergi (örn. International Journal of Nursing Studies, BMJ, Kanada Tıp Derneği Dergisi, PLoS One, Journal of Clinical Nursing, vb.), birkaç yazar, örneğin bkz. (Al-Moghrabi ve diğ., 2019; Booth ve diğ., 2014; Hale ve Griffiths, 2015) ve EQUATOR ağı (www.equator-network.org/) (Buus ve Perron, 2020) tarafından onaylanmış ve tanıtılmıştır.

Nitel araştırmalar; klinisyenler, sağlık hizmeti sağlayıcıları, politika yapımcılar ve tüketiciler tarafından karşılaşılan karmaşık olayları araştırmaktadır. Ancak nitel araştırmaların raporlanmasında üzerinde anlaşılmış raporlama kriterlerinin olmaması nedeniyle bir grup araştırmacı nitel çalışmaların açık ve kapsamlı bir şekilde raporlanması için 2007 yılında bir kontrol listesi geliştirmişlerdir. Bu kontrol listesi özellikle derinlemesine görüşme ve odak grup yöntemlerini kullanan çalışmaların raporlanması için oluşturulmuştur. COREQ 32 maddeden ve üç alt başlıktan (araştırma ekibi ve düşünümsellik, araştırma tasarımı ve analiz ve bulgular) oluşmaktadır. COREQ listesi, yazarlar, hakemler, dergi editörleri ve okuyucular için nitel araştırmaların raporlanmasını, değerlendirilmesini ve yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır. Birçok dergi ve sağlık araştırmalarının kalitesini ve şeffaflığını artırmak için kurulmuş olan EQUATOR ağı (www.equator-network.org/) tarafından onaylanmıştır. Birçok dergi, nitel araştırma tasarımı kullanan çalışmalarda aynı zamanda bu kontrol listesinin de onaylı bir kopyasını talep etmektedir (Örneğin, http://cdn.elsevier.com/promis_misc/ISSM_COREQ_Checklist.pdf).

EQUATOR Ağı (<https://www.equator-network.org/about-us/equator-network-what-we-do-and-how-we-are-organised/>); araştırmacıları, tıbbi dergi editörlerini, hakemleri, raporlama kılavuzlarının geliştiricilerini, araştırma finansman kuruluşlarını

ve araştırma yayınlarının ve araştırmanın kalitesini iyileştirmek için karşılıklı ilgi duyan diğer işbirlikçileri bir araya getiren bir "şemsiye" organizasyondur. EQUATOR ağında 457 (13.04.2021 tarihi itibarıyla) tane, araştırmacılar, editörler ve ilgililer için kontrol listesi bulunmaktadır. Bu sebeple açık erişimi bulunan ve herhangi bir maruziyet içermeyen çalışmamız için etik kurul iznine gerek duyulmamıştır.

Bu araştırmanın amacı da nitel araştırmaların doğru raporlanmasına katkı sağlamak olup COREQ kriterlerinin Türkçeye uyarlanmasıdır.

2. Materyal ve Metot

2.1. Dil Eşdeğerliği Çalışması

Çalışmanın ilk aşamasında, 2007 yılında yayınlanan orijinal COREQ standartları, 3 yazar (Yazar III, Yazar IV, Yazar V) tarafından birbirinden bağımsız olarak Türkçe'ye çevrilmiş ve gerçekleştirilen bir toplantıda her bir ifade ayrı ayrı kontrol edilip gerekli revizyonlar yapılarak nihai bir görüş birliğine varılmıştır. Çeviri aşamasında, 2007 yılında Tong ve diğerleri (2007) tarafından yayınlanan ve her bir maddenin açıklandığı makaleden yararlanılmıştır. Ayrıca dil eşdeğerliğinin sağlanması amacıyla, uzman bir çevirmen tarafından da son hali kontrol edilen COREQ kriterlerinin Türkçe kontrol listesi oluşturulmuştur. Türkçe uyarlaması yapılan kriterler, geri çevirme yöntemi kullanılarak bir başka uzman çevirmen tarafından Türkçe'den İngilizce'ye çevrilmiş, COREQ ölçütleriyle karşılaştırılmıştır. Nitel araştırmaların raporlanmasında kullanılan COREQ kriterlerinin Türkçe uyarlaması Tablo 1'de gösterilmiştir ve bu süreçte izlenen akış diyagramı Şekil 1'de özetlenmiştir.

Araştırmanın ikinci aşamasında, Türkçeye uyarlanmış COREQ listesinin tekrar edilebilirlik düzeyini ve araştırmacılar tarafından doğru bir şekilde anlaşılıp anlaşılmadığını değerlendirmek amacı ile ULAKBİM Veri Tabanından seçilen 20 adet çalışmanın Türkçeye uyarlanmış kontrol listesi (COREQ) kullanılarak Yazar I ve Yazar II tarafından değerlendirilmesi yapılmıştır.

2.2. Makale Seçimi

12 Ocak 2020 tarihinde yapılan tarama sonucu, iki araştırmacıya değerlendirmeleri için verilen yayınlar Ulusal Yaşam Bilimleri Veri Tabanında 2017-2020 yıllarında yayınlanan ve yayın dili Türkçe olan, hayvanlar üzerinde yapılmış gözlemsel çalışmalar arasından seçilmiştir. Ayrıca makale taramasında yararlanılan önemli bir diğer kriter de, başlık, özet ya da anahtar kelimelerinde "nitel araştırma" ve/veya "niteliksel araştırma" ve/veya "kalitatif araştırma" kelimelerinin yer alması olarak belirlenmiştir. Bu tarama kriterlerini sağlayan toplam makale sayısı ilk etapta 487 olarak bulunmuş daha sonra yazar (MT) ve yazar (MAT) tarafından makalelerin tümü değerlendirilmiş ve gözlemsel çalışma olmadığı tespit edilen 122 makale elenmiştir. Eleme sonucunda COREQ'nin istediği kriterlere göre anlamlı ve incelenilebilir makale sayısının tüm yazarların ortak görüşü ile 20 makale olduğu tespit edilmiştir. 20 makalenin seçilme sebebi olarak sınıf içi korelasyon katsayısı için yapılan güç analizi sonucunda 2 değerlendirici ve 20 denek için %5 anlam düzeyinde %83,716 güce ulaşıldığı belirlenmiştir (Winer, 1991; Walter ve diğ., 1998).

2.3. İstatistiksel Yöntemler

Makalelerin değerlendirme aşamasında, her bir maddeye 0 veya 1 verilerek puanlandırma yapılmıştır. Verilen 1 puanı söz konusu maddenin sağlandığını, 0 puanı ise sağlanmadığını göstermektedir. Aynı zamanda elde edilen bu toplam puanlar her bir makale için sağlanan toplam madde sayısını bildirmektedir. Gözlemciler arası tekrarlanabilirliği ölçmek için Bland Altman yöntemi kullanılarak makalelere verilen toplam puanlar karşılaştırılmıştır. Bahse konu yöntem iki gözlemcinin makalelere verdiği puanlar arasındaki farkın dağılımını göstererek COREQ kriterleri incelenmiştir (Smidt ve diğ., 2005). Bu farkların ortalaması ve standart sapması hesaplanarak gözlemciler arası uyum ölçülmüştür. Standart sapmanın azalması ve farkların ortalamasının sıfıra yaklaşması gözlemciler arası uyumun arttığına işaret etmektedir. Yazarların (MT ve SAÖ) makale değerlendirmelerine verdikleri puanlar arasındaki farklılıklara göre uyumu belirlemek için Bland-Altman grafiği çizilmiştir. Türkçeye uyarlanmış COREQ kontrol listesine göre çizilen bu grafiğin eksenlerine, gözlemciler tarafından verilen puanlar arasındaki farklar ve gözlemcilerin her bir makaleye verdiği puanların ortalamaları atanmıştır. İki ölçüm tekniğini karşılaştıran ve grafiksel bir istatistiksel metot olan Bland ve Altman yönteminde iki teknik arasındaki fark, iki yöntemin ortalamalarına göre %95 güven sınırlarında belirlenen sapmalar çizilerek karşılaştırılır.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda makaleler puanlanmış olup en yüksek puan 24 olarak belirlenmiştir. Ardından gözlemcilerin makalelere verdiği puanların ortalaması ve standart sapması hesaplanmıştır. Ayrıca çalışmaya alınan makalelerin iyi raporlanıp raporlanmadığı hususunun gözlemciler tarafından ne derece ayırt edilebildiğini anlamak amacıyla sınıf içi korelasyon katsayısı (SKK) kullanılmıştır. SKK'nın 0.75'in üzerinde olması ideal olmakla birlikte bu katsayı 0 ile +1 aralığında değişir (Lee ve diğ., 1989; McGraw ve Wong, 1996). SKK'nın hesaplanmasında iki yönlü rastgele etki modeli ve mutlak uyum seçeneği (Two-way random effect models) kullanılmıştır (Ateş ve diğ., 2009; Albayrak ve diğ., 2012).

2.4. Araştırmaya İlişkin Etik Bilgiler

Araştırma kriterlerin Türkçe uyarlaması çalışması olduğu için herhangi bir etik izine ihtiyaç bulunmamaktadır. EQUATOR ağında 457 (13.04.2021 tarihi itibarıyla) tane, araştırmacılar, editörler ve ilgililer için kontrol listesi bulunmaktadır. Bu sebeple açık erişimi bulunan ve herhangi bir maruziyet içermeyen çalışmamız için etik kurul iznine gerek duyulmamıştır.

3. Araştırma Sonuçları ve Tartışma

Türkçeye uyarlanmış COREQ kontrol listesine ilişkin SKK değerleri Tablo 2'de verilmiştir ve tüm makalelerde değerlendirmeciler arası uyum istatistik olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$).

COREQ kriterlerine göre değerlendirilen 20 makalede iki gözlemci de Madde 4, 12, 18, 20 ve 28'in bu makalelerde hiç raporlanmadığını tespit etmişlerdir. Bu anlamda COREQ kriterlerine uyum bakımından varyasyon aralığının fazla olduğu belirlenmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda bütün COREQ kriterlerini tümüyle sağlayan bir makaleye rastlanmamıştır.

Tablo 3, makalelere verilen toplam puanların ortalama ve değişim aralıkları, gözlemciler arası farkların ortalaması, standart sapması ve güven aralıklarını göstermektedir. Makalelerin aldığı puanların ortalaması yaklaşık $12,1 \pm 53,45$ olarak hesaplanmıştır.

Ayrıca, farklara ilişkin güven aralıkları sıfırı içerdiği için yapılan değerlendirmelerde yanlılığın olmadığı sonucuna varılmıştır.

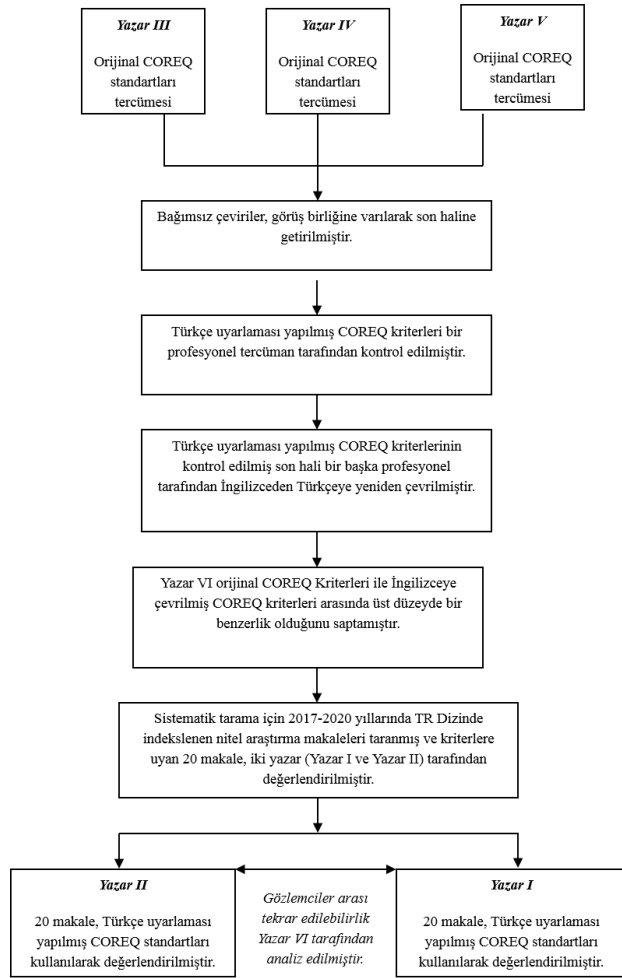
Tablo 1. Nitel Araştırmaların Raporlanmasında Kullanılan COREQ Kriterlerinin Türkçe Uyarlaması (Table 1. Turkish Adaptation of COREQ Criteria Used in Reporting Qualitative Research)

Sayı	Madde	Rehber Sorusu/Açıklaması
1. Alan: Araştırma ekibi ve düşünümsellik		
1	Görüşmeci/Kolaylaştırıcı	Görüşmeyi ya da odak grup çalışmasını hangi yazar(lar) gerçekleştirdi?
2	Akademik dereceler	Araştırmacının akademik dereceleri/mesleki unvanları nelerdi?
3	Meslek	Çalışmanın gerçekleştirildiği dönemde araştırmacının mesleği neydi?
4	Cinsiyet	Araştırmacı kadın mıydı yoksa erkek miydi? (Öneri: Araştırmacının cinsiyeti neydi?)
5	Deneyim ve eğitim	Araştırmacının sahip olduğu deneyim ve almış olduğu eğitimler nelerdi?
Katılımcılarla ilişki		
6	Kurulu ilişki	Çalışma başlamadan önce katılımcılarla ilişki kurulmuş muydu?
7	Katılımcıların görüşmeciyle ilgili bilgisi	Katılımcılar araştırmacıyla ilgili ne biliyordu? Örn., kişisel hedefler, araştırmanın yapılmasının sebepleri
8	Görüşmecinin özellikleri	Raporda, görüşmeciyle/kolaylaştırıcıyla ilgili hangi özellikler bildirilmiştir? Örn., yanlılık, varsayımlar, araştırma konusuna ilgisi ve bunun sebepleri
2. Alan: Araştırmanın tasarımı		
Kuramsal çerçeve		
9	Metodolojik yönelim ve Kuram	Hangi metodolojik yönelim çalışmanın temelini oluşturmaktadır? Örn., gömülü teori (kuram oluşturma), söylem analizi, etnografi, fenomenoloji, içerik analizi
Katılımcıların seçilmesi		
10	Örnekleme	Katılımcılar nasıl seçildi? Örn., amaçlı, uygunluk, ardışık, kartopu
11	Katılımcılara ulaşma yöntemi	Katılımcılara nasıl ulaşıldı? Örn. yüz yüze, telefon, posta, e-posta
12	Örneklem büyüklüğü	Çalışmada kaç katılımcı yer aldı?
13	Katılmama durumu/katılımcı reddi	Kaç kişi çalışmaya katılmayı reddetti ya da çalışmayı yarıda bıraktı? Sebepler?
Ortam/Saha		
14	Veri toplama sahası (öneri: verinin toplandığı yer)	Veri nerede toplandı? Örn., ev, klinik, iş yeri
15	Katılımcı olmayanların varlığı	Katılımcılar ve araştırmacılar dışında başka biri mevcut muydu?
16	Örnekleme ilişkin açıklama	Örneklemin önemli özellikleri nelerdir? Örn., demografik veri, görüşme tarihi/zamanlama planı
Veri toplama		
17	Görüşme rehberi	Sorular, yönergeler ve diğer kılavuzlar yazarlar tarafından sağlandı mı? Pilot çalışma yapıldı mı?
18	Tekrarlanan görüşmeler	Tekrarlanan görüşmeler var mı? Evetse kaç görüşme tekrarlandı?
19	Ses/görüntü kaydı	Araştırma verisi toplanırken ses veya görüntü kaydı aldı mı?
20	Saha notları	Saha notları, görüşmeler ya da odak grup sırasında ve/veya sonrasında tutuldu mu?
21	Süre	Görüşmelerin ya da odak grup çalışmasının süresi ne kadardı?
22	Veri doygunluğu	Veri doygunluğu ele alındı mı?
23	Transkriptlerin geri iletilmesi	Katılımcılara yorum yapmaları ve/veya düzeltmeleri için transkriptler iletildi mi?

3. Alan: Analiz ve bulgular

Veri Analizi		
24	Veri kodlayanların sayısı	Kaç kişi veriyi kodladı?
25	Kodlama ağacının açıklaması	Yazarlar kodlama ağacına dair bir açıklama yaptı mı?
26	Temaların türetilmesi	Temalar önceden mi tanımlandı yoksa veriden mi türetildi?
27	Yazılım	Eğer kullanıldıysa, verilerin yönetilmesinde hangi yazılım kullanıldı?
28	Katılımcı kontrolü	Katılımcılar bulgular üzerine geri bildirimde bulundu mu?
Raporlama		
29	Alıntılarının gösterilmesi	Temaları/bulguları açıklamak için katılımcılardan alıntılar kullanıldı mı? Her bir alıntı tanımlandı mı? <i>Örn., katılımcı numarası/rumuzu</i>
30	Verilerin ve bulguların tutarlılığı	Sunulan veriler ve bulgular arasında tutarlılık var mı?
31	Ana temaların açıklığı	Ana temalar açık bir şekilde bulgularda sunuldu mu?
32	Alt temaların açıklığı	Farklı vakaların açıklaması veya alt temaların tartışması yapıldı mı?

Şekil 1. Nitel Çalışmaların Raporlanmasında Kullanılan COREQ Kriterlerinin Türkçe Uyarlamasında İzlenen Akış Diyagramı
(Figure 1. The Flow Chart of the Turkish Adaptation of the COREQ Criteria Used in the Reporting of Qualitative Studies)

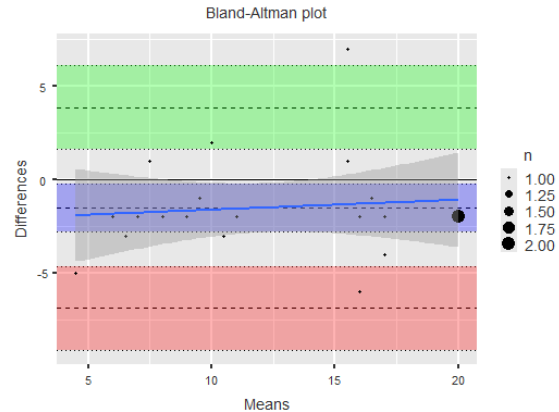
Tablo 2. Türkçeye Uyarlanmış COREQ Kontrol Listesi için SKK Değerleri (Table 2. In-Class Correlation Coefficient Values for the Turkish-Adapted COREQ Checklist)

Madde No	Sınıf içi Korelasyon Katsayısı (SKK)	p
	(%95 GA)	
1	0,732(0,321-0,894)	0,003
2	0,411(0,289-0,560)	0,005
3	0,420(0,378-0,758)	0,024
4	1,000(-1,000-1,000)	0,001
5	0,791(0,472-0,917)	0,001
6	0,392(0,188-0,720)	0,029
7	0,455(0,378-0,784)	0,008
8	0,382(0,160-0,756)	0,005
9	0,718(0,288-0,889)	0,004
10	0,418(0,229-0,651)	0,034
11	0,305(0,155-0,725)	0,017
12	1,000(-1,000-1,000)	0,001
13	0,433(0,224-0,604)	0,044
14	0,822(0,550-0,929)	0,001
15	0,433(0,168-0,604)	0,005
16	0,419(0,281-0,705)	0,007
17	0,611(0,017-0,846)	0,023
18	1,000(-1,000-1,000)	0,001
19	0,584(0,455-0,836)	0,031
20	1,000(-1,000-1,000)	0,001
21	0,946(0,865-0,979)	0,001
22	0,833(0,579-0,934)	0,001
23	0,791(0,472-0,917)	0,001
24	0,636(0,281-0,856)	0,016
25	0,463(0,357-0,787)	0,002
26	0,434(0,135-0,697)	0,008
27	0,910(0,772-0,964)	0,001
28	1,000(-1,000-1,000)	0,001
29	0,877(0,690-0,951)	0,001
30	0,654(0,125-0,863)	0,013
31	0,709(0,265-0,885)	0,005
32	0,529(0,189-0,814)	0,004

Tablo 3. Türkçeye Uyarlanmış COREQ Kontrol Listesi için Bland Altman Grafiği için Tanımlayıcı İstatistikler (Table 3. Descriptive Statistics for the Bland Altman Chart for the Turkish Adapted COREQ Checklist)

COREQ kriterlerine göre makalelerin aldığı puanlar		Ortalama	Değişim Aralığı	
İlk Gözlemci		11,4±5,24	2-19	
İkinci Gözlemci		12,9±4,98	7-21	
Fark		-1,50±2,74	-6;7	
Farkın Güven Aralığı				-2,78; 0,216

Şekil 2. Türkçeye Uyarlanmış COREQ için Gözlemcilerin Makalelere Verdiği Puan Ortalamalarına (X eksen) ve Gözlemciler Arasında Farklara (Y eksen) Göre Çizdirilen Bland Altman Grafiği (Figure 2. Bland Altman Graph for the Turkish-Adapted COREQ Plotted According to Observer Mean Points Given to Articles (X-axis) and Observer Differences (Y-axis))

Şekil 2'deki grafikte gözlemciler arası farklar dikkate alınarak Bland-Altman grafiği çizilmiştir. Grafikte COREQ kriterlerine göre yapılan değerlendirmede makalelerin aldığı ortalama puanlar X ekseninde, çalışmalara verilen toplam puanlar bakımından gözlemciler arasındaki farklar ise Y ekseninde gösterilmiştir. Türkçeye uyarlanmış COREQ kontrol listesine göre makalelerin aldıkları puanlar 3-19 arasında değişmektedir.

Ayrıca COREQ kontrol listesi madde bazlı değerlendirme yapıldığında 2, 5, 8, 28, 7, 23, 3, 17, 22 ve 27. maddelerin çalışma yazımlarında çok fazla göz önüne alınmadığı sonucu belirlenmiştir.

Bu çalışmanın amacı nitel araştırmaların raporlanmasında yaygın olarak kullanılan COREQ kriterlerinin Türkçeye uyarlanmasıdır. Nitel araştırmaların raporlanmasında bu kriterlerin kullanılması, raporlamayı ve makale değerlendirmesini kolaylaştırmada yardımcı olabilecektir.

Araştırmada COREQ kriterlerinin gözlemciler arası uyumunun anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca araştırma kapsamında incelenen makalelerin standartlardan aldıkları puanlar 3-19 arasında değişmektedir. Makalelerin aldığı puanların ortalaması yaklaşık 12,15±3,45 olarak hesaplanmıştır. Bütün COREQ kriterlerini tümüyle sağlayan bir makaleye rastlanmamıştır. Araştırma kapsamında incelenen makalelerde ilgili standartlara ait bilgilerin yeterli düzeyde yer almadığı sonucuna varılmıştır.

Hemşirelik alanında COREQ kriterlerinin karşılanıp karşılanmadığını ölçen bir çalışmada da 197 makale incelenmiş ve bu makalelerde COREQ kriterlerinin karşılanma düzeyi genellikle orta (% 57) veya zayıf (% 38) olarak derecelendirilmiştir (Walsh ve diğ., 2020). Hyejin ve diğerleri (2018) de pediatrik hastaların bakım vericileri ile gerçekleştirilen nitel araştırmaları COREQ kriterleri ile değerlendirdikleri çalışmalarında 56 makaleyi incelemişler ve bu makalelerin çoğunda COREQ kriterlerinin karşılanmadığını, makalelerin bazı bölümlerinin yetersiz bir şekilde açıklandığını ve detaylandırılmadığını ortaya koymuşlardır.

Hemşirelik alanında yazılan yüksek lisans tezlerinin COREQ kriterleri kullanılarak incelendiği bir başka çalışmada ise yine kriterlerin tam olarak karşılanmadığı bulunmuştur. Özellikle de örneklemin ve katılımcı olmayanların tanımlanması, veri toplama sırasında katılımcı olmayan kişilerin varlığı, görüşmelerin tekrar edilme ihtiyacı, veri doygunluğu kriterlerinin açıklaması ve transkripsiyonun katılımcılara iletilip katılımcılardan teyit alınması konularında ciddi eksiklikler olduğu ortaya çıkmıştır (Paraizo ve diğ., 2017). Halk sağlığı alanında yapılan nitel araştırmaların incelendiği bir başka çalışmada ise incelenen 246 makalenin sadece iki COREQ kriterini karşıladığı, makalelerin %52,4'ünün 16 ile 21 madde içerdiği ve makalelerin %10'undan daha azında altı maddenin rapor edildiği bildirilmiştir. COREQ kriterlerinde birinci alanın (araştırma ekibi ve düşünömsellik) en az sıklıkla rapor edildiği görölmüştür (Godinho ve diğ., 2019). Bu çalışmada da benzer şekilde araştırmacının cinsiyeti, örneklem büyüklüğü, tekrarlanan görüşme olup olmadığı, saha notlarının tutulup tutulmadığı ve katılımcıların bulgular üzerinde geribildirimde bulunup bulunmadığı ile ilgili maddelerin (Madde 4, 12, 18, 20 ve 28) hiç raporlanmadığı görölmüştür. Bu durum da COREQ kriterlerini tam olarak karşılayan makalelerin hem uluslararası düzeyde hem de ulusal düzeyde sınırlı olduğunu düşündürmektedir.

4. Sonuç

Nitel araştırmalar, birçok farklı araştırma yöntemini ve epistemolojik yaklaşımı kapsamaktadır. Nitel araştırmanın raporlanması için "herkese uyan" bir standart kısıtlayıcı olabilir, ancak COREQ kriterlerinin nitel araştırma önerileri geliştirmek, araştırma sonuçlarını etkin bir şekilde iletmek ve makale gönderimleri değerlendirmek için değerli bir araç olarak

kullanılabileceği düşünülmektedir (Peditto, 2018). Bu çalışma ile Türkçe uyarlaması yapılan COREQ kriterleri de bu bağlamda yurtdışında sıkça kullanıldığı gibi Türkiye'de de nitel araştırmaların raporlanmasında kullanılabilir. Araştırmacılar, yazarlar, hakemler ve dergi editörleri, araştırmaların kapsamlı ve şeffaf bir şekilde raporlanmasını sağlamak için makalelerin COREQ kriterlerini karşıladığından emin olmalıdır.

Kaynakça

- Albayrak, R., Tekindal, M. A., Ateş, C., Selvi, P., Perçinel, S., Ceyhan, K., & Genç, Y., (2012). Tanı doğruluğu çalışmalarının kalitelerinin değerlendirilmesi: Stard kriterlerinin türkçe uyarlaması. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 65 (3), 137-146.
- Al-Moghrabi, D., Tsihklaki, A., Alkadi, S., & Fleming, P. S. (2019). How well are dental qualitative studies involving interviews and focus groups reported?. *Journal of Dentistry*, 84, 44-48.
- Ateş, C., Öztuna, D., & Genç, Y., (2009). Sağlık araştırmalarında sınıf içi korelasyon katsayısının kullanımı. *Türkiye Klinikleri Journal of Biostatistics*, 1 (2), 59-64.
- Booth, A., Hannes, K., Harden, A., Noyes, J., Harris, J., & Tong, A. (2014). COREQ (consolidated criteria for reporting qualitative studies). In *Guidelines for reporting health research: a user's manual*, D. G. Moher, D. G. Altman, K. F. Schulz, I. Simera, E. Wager. (Ed.). (pp. 214-226). The University of Sheffield: John Wiley & Sons.
- Burns, N. (1989). Standards for qualitative research. *Nursing Science Quarterly*, 2(1), 44-52.
- Buus, N., & Perron, A. (2020). The quality of quality criteria: Replicating the development of the Consolidated Criteria for Reporting Qualitative Research (COREQ). *International Journal of Nursing Studies*, 102, 103452.
- Büyükoztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş., & Çakmak, E. K. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (14. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Godinho, M. A., Gudi, N., Milkowska, M., Murthy, S., Bailey, A., & Nair, N. S. (2019). Completeness of reporting in Indian qualitative public health research: a systematic review of 20 years of literature. *Journal of Public Health*, 41(2), 405-411.
- Hale, C., & Griffiths, P. (2015). Ensuring the reporting quality of publications in nursing journals: A shared responsibility?. *International Journal of Nursing Studies*, 52 (6), 1025-1028.
- Kümbetoğlu, B. (2008). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. (2. Baskı). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Lee, J., Koh, D., Ong, C. N. (1989). Statistical evaluation of agreement between two methods for measuring a quantitative variable. *Computers in Biology and Medicine*, 19, 61-70.
- Levitt, H. M., Bamberg, M., Creswell, J. W., Frost, D. M., Josselson, R., Suárez-Orozco, C. (2018). Journal article reporting standards for qualitative primary, qualitative meta-analytic, and mixed methods research in psychology: The APA Publications and Communications Board task force report. *American Psychologist*, 73(1), 26-46.
- Lincoln, Y. S. (1995). Emerging criteria for quality in qualitative and interpretive research. *Qualitative Inquiry*, 1(3), 275-289.
- McGraw, K. O., & Wong, S. P., (1996). Forming inferences about some intraclass correlation coefficients. *Psychological Methods*. 1(1), 30-46.
- O'Brien, B. C., Harris, I. B., Beckman, T. J., Reed, D. A., & Cook, D. A. (2014). Standards for reporting qualitative research: a

- synthesis of recommendations. *Academic Medicine*, 89(9), 1245-1251.
- Paraizo, C. M. S., Pereira, B. C., Ribeiro, C. R. G., Dias, J. F., Dázio, E. M. R., & Fava, S. M. C. L. (2017). Analysis of the methodological referential of dissertations by consolidated criteria for a reporting qualitative research. *Ciência Cuidado e Saúde*, 16 (3), 1-6.
- Peditto, K. (2018). Reporting qualitative research: Standards, challenges, and implications for health design. *HERD: Health Environments Research & Design Journal*, 11(2), 16-19.
- Smidt, N., Rutjes, A. W., Van der Windt, D. A., Ostelo, R. W., Bossuyt, P. M., Reitsma, J. B., Bouter, L. M., de Vet, H. C. (2005). Reproducibility of the STARD Checklist: An Instrument to Assess the Quality of Reporting of Diagnostic Accuracy Studies, *BMC Medical Research Methodology*, 235 (2), 347-353.
- Tracy, S. J. (2010). Qualitative quality: Eight “big-tent” criteria for excellent qualitative research. *Qualitative Inquiry*, 16(10), 837–851.
- Tong, A., Sainsbury, P., & Craig, J. (2007). Consolidated criteria for reporting qualitative research (COREQ): A 32-item checklist for interviews and focus groups. *International Journal for Quality in Health Care*, 19(6), 349-357.
- Walter, S.D., Eliasziw, M., and Donner, A. (1998). Sample size and optimal designs for reliability studies. *Statistics in Medicine*, 17, 101-110.
- Walsh, S., Jones, M., Bressington, D., McKenna, L., Brown, E., Terhaag, S., ... & Gray, R. (2020). Adherence to COREQ Reporting Guidelines for Qualitative Research: A Scientometric Study in Nursing Social Science. *International Journal of Qualitative Methods*, 19, 1609406920982145.
- Winer, B. J. (1991). *Statistical principles in experimental design (Third Edition)*. McGraw-Hill. New York, NY.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.